

DAGENS FRÅGOR

Skattesänkningar. Rubriken här ovan gäller givetvis inte Sverige. »Sådant händer inte här.» Den avser den alltmera framträdande tendensen i en rad länder ute i världen att genom sänkningar i beskattningen stimulera arbetsvilja och sparsamhet och förbättra deklaramoralen. Man har börjat komma underfund med att förstå att fördraga skattebördorna ingalunda blott utgör en vanesak — så som exempelvis under en lång följd av år predikats på ledande håll inom svensk socialdemokrati. Även på skattefronten finns det nämligen ett visst optimum. När detta optimum uppnåtts, förlorar beskattningen så småningom fotfästet i det allmänna rättsmedvetandet. Reaktionen tar sig uttryck i minskad villighet till ökade produktiva insatser, i stagnerande eller rent av reducerat sparande och i försämrad deklaramoral. Beskattningen »slår back» som det så riktigt sagts.

I vårt land vägra de styrande alltjämt att beakta de erfarenheter, som föreligga. Man vandrar vidare i de gamla spåren. Man har ingenting lärt och ingenting glömt. Man signalerar i stället nya skattehöjningar, denna gång på den indirekta beskattningens vida fält, varvid som vanligt de gamla parhästarna spriten och tobaken till att börja med spänts för kärran.

Något annorlunda gestaltar sig utvecklingen ute i världen. U. S. A. och Storbritannien ha gått i spetsen. Bland de länder, som följt efter, må för dagen uppmärksamheten fästas på Västtyskland, Holland och Australien.

»Det tyska undret» upphör inte att förbluffa människorna. Trots att produktionsapparaten i stor utsträckning slogs sönder under kriget, trots att 2,3 miljoner bostäder eller 90 proc. av förkrigstidens bostadsbestånd totalt ödelades av bombningarna, trots att omkring 10 miljoner flyktingar österifrån strömmat in över landets gränser, reser sig förbundsrepubliken ur ruinerna. Industriproduktionen uppnådde jämförelsevis tidigt förkrignivån. Om 1936 sättes lika med 100, låg produktionen 1951 vid 135, 1952 vid 145 och under de första sex månaderna i år vid 151. Allmänhetens sparande växer, och det är betecknande, att Västtyskland, vars borgerliga regim fört en ortodox räntepolitik med rörligt diskonto och — till skillnad exempelvis från Sverige — konsekvent avstått från de billiga pengarnas politik, kunnat stimulera befolkningen till ökat sparande.

Tack vare den förda politiken ser sig den västtyska regeringen, trots alla de svårigheter som otvivelaktigt alltjämt ligga framför dem, i tillfälle att beträda skattesänkningarnas väg. Under de senaste fem åren har inkomstskatten sänkts två gånger — nu senast med hela 15

proc. Den senaste reduktionen uppges minska årets statsinkomster med 950 mil. mark. Icke desto mindre kalkyleras med ökade statsinkomster i fortsättningen på grund av skattesänkningens gynnsamma verkningar, vilka avspeglas i högre sysselsättning och ökat skatteunderlag.

Härtill kan fogas den upplysningen, att en ny stor skattereform planeras, som skall vara genomförd 1955 och vilken som riktpunkt har fortsatt skattesänkning för såväl löntagare som juridiska personer. Slutligen må påpekas, att ekonomiministern dr Erhard varslat om att han tänker skära ned fordonsskatterna för att göra det möjligt för varje familj att skaffa sig bil. (I Sverige förbereder man som bekant en ytterligare höjning av den redan mycket tyngande bilbeskattningen.)

Vidare! En skattelindring på 571 miljoner gulden bebådas i 1954 års holländska budget, som nyligen framlades av samlingsregeringens visserligen socialdemokratiska men uppenbarligen icke doktrinäre finansminister van de Kieft. Största delen — 211 miljoner — av denna totalsumma utgår i form av olika skattelättnader för handel och industri, men även inkomstskatten blir föremål för en avsevärd nedskärning. Herr van de Kieft framhöll, att hemmaproduktionen påtagligt förbättrats under årets första hälft. Industriproduktionen noterade då siffror, som jämfört med motsvarande tid 1951 och 1952 voro 7 resp. 11 proc. högre. Trots det bakslag, som orsakades av översvämningarna i februari, är Hollands ekonomiska ställning gynnsam i många avseenden.

Av alldeles särskilt intresse synes det budgetförslag vara, som australiske finansministern Sir Arthur Fadden just presenterat förbundsparlamentet i Canberra. Det går ut på en samlad skattenedsättning med 118 400 000 australiska pund. Icke desto mindre är budgeten balanserad. Den upptager i inkomster 982 145 000 pund och i utgifter 981 390 000 pund. Inkomstskatten reduceras i genomsnitt med 12,5 proc. Förmögenhetsbeskattningen liksom fastighetsbeskattningen lindras. Det skattefria inkomstbeloppet för äldre personer, ensamstående såväl som äkta makar, ökas. Bolagsbeskattningen sänkes. Detsamma är fallet med omsättningsskatten, vartill kommer att ett flertal varuslag helt frigives. Nöjesskatten avskaffas.

Trots dessa avsevärda skattelättnader föreslås höjning av såväl ålders- som invalidpensionerna. Den inkomst, som en folkpensionär äger åtnjuta utan påverkan på pensionsbeloppet, ökas. Krigspensionerna förbättras.

I »Times» lämnas en synnerligen detaljerad och sifferspäckad redogörelse för detta märkliga budgetförslag, som här blott i dess huvuddrag kunnat antydast. Enligt tidningen understryker Sir Arthur de inflationsrisker, som alltjämt äro aktuella inom det australiska statsförbundet. Det alltför svaga sparandet är en annan orosanledning. Men, säger den australiske finansministern, regeringen är övertygad om att det bästa bidrag den kan ge till lösningen av dessa problem är »a bold reduction in taxation which would make wages and profits more worth earning, provide inducement to greater effort and effi-

ciency, and encourage saving for industrial expansion and national development».

Är det inte märkligt att observera huru identiska icke bara dessa tankegångar utan t. o. m. vissa av formuleringarna äro med de uttalanden, som 1949 års svenska skatteutredning offentliggjorde i sitt uppmärksammade betänkande, avlämnat till finansministern i november 1951. Vad var det då denna parlamentariskt sammansatta kommitté enhälligt gav till känna? Det må räcka med ett par citat: »Vår undersökning rörande de direkta skatternas verkningar har givit oss stöd för den uppfattningen, att en lättnad i den direkta beskattningen för närvarande är ett samhällsintresse av största betydelse.» »Främst med hänsyn till arbetsvilja och deklarationsmoral finna vi det angeläget, att det nuvarande trycket av de direkta skatterna mildras.» »I första hand bör ifrågakomma en lindring av den statliga inkomstskatten genom en omarbetning av den nuvarande skatteskalan.» »Därjämte bör — bl. a. med hänsyn till sparandet — en viss sänkning av den statliga förmögenhetsskatten komma till stånd.» »Emellertid torde få antagas, att en skattesänkning även av ganska begränsad omfattning kan ha stimulerande effekt på arbetsvilja och företagsamhet, vilken i viss mån kan kompensera det omedelbara skattebortfallet genom sänkning.» Osv.

Detta var, som sagt, kommitténs enhälliga mening. Inom socialdemokratisk press har det dock numera blivit ganska tyst kring denna för ett par år sedan med så allmänt och livligt bifall hälsade deklaration. I stället är man på den kanten i full färd med att förbereda människorna på regeringens nya stora skatteoffensiv.

Det skall bli intressant att se hur det går. Männe inte de, som makten hava, trots allt en vacker dag kan av förhållandenas eget tryck och med exemplen från utlandet inför ögonen tvingas sätta sig ner och tänka om i dessa ting? Den hetsiga iver, som regeringspressen i dessa dagar presterar, då det gäller att »förklara» och »lägga till rätta» i skattefrågan, låter ana att opinionen även inom de egna leden håller på att stegra sig.

»För det tyska folket öppnar sig nu en möjlighet att skapa en ny epok i sin historia, en epok av fredlig utveckling och tysk uppblomstring.»

G. M. Malenkov den 22 aug. 1953.

Berlinupprorets final. Berlinupproret av den 17 juni markerade inte någon förändring av den sovjetryska politiken i Östtyskland. Smärre personalförändringar ha gjorts — det är allt. Statssäkerhetstjänstens chef, general Zaisser, har omplacerats och satts in på Fjärran Östernsektionen i den politiska generalstaben i Moskva. För den funktionen har Zaisser goda meriter genom sin mångåriga verksamhet som kommunistisk agent i Asien före det andra världskriget. Fru Else Zaisser sitter fortfarande kvar som ecklesiastik- och undervisningsminister — ett tecken så gott som något på att ingen förändring kommer att ske i fråga om de östtyska barnens russificering.

I Zaisers ställe har Ernst Wollweber inträtt trots det svåra hjärtlidande, angina pectoris, som nedsätter effektiviteten hos denne för Sveriges vidkommande speciellt intressanta veteran i världsrevolutionens tjänst. Wollwebers första åtgärd var att företa smärre utrensningar och begära anslag till en fördubblad statssäkerhetstjänst. Antalet fast anställda politiska poliser stiger därmed från omkring 4 000 till 9 000.

Inom det östtyska kommunistpartiet har Walther Ulbricht helt tagit hand om rodret som han håller med järnhård hand. Toppgarnityret i partiet är nu Ulbricht, Matern och Hilde Benjamin, även kallad »röda giljotinen». Det ryktas emellertid att både Ulbricht och Benjamin äro beredda att avgå från sina officiella poster till förmån för mera »borgerligt» färgade element, som skulle förbereda de alltyska valen.

Sovjetunionens nya giv i spelet om Tyskland inleddes den 15 augusti och den 21 till 23 augusti sammanträdde 17 ledande östtyska kommunister i Moskva under en myckenhet pomp och ståt.

Pravda har den 23 augusti återgivit Malenkovs tal vid denna officiella ordergivning för det tyska slagfältet. Artikelnen innehåller en del uppslagsrika vändningar kring kongressens huvudsyfte, »återställandet av Tysklands enhet». Malenkov gjorde först en kort skiss över Tysklands utveckling under de senaste fyrtio åren: tjugu år ha gått åt till krigsförberedelser och över tio år till att föra krig, som bl. a. kostat åtta miljoner tyskar livet åren 1939—45 och åderlåt it de bästa årgångarna upp till 25 procent, invalidiserat dem till 31 procent och mer eller mindre svårt skadat sju procent. Adenauergruppen beskylldes för revanschpolitik och krigsavsikter. Malenkov lovade östtyska republiken allt stöd i dess kamp mot krigsmakarna i väster och i dess strävan att bli en barrikad mot Västern. Malenkov slutade: »Det är nu tid att ge det tyska folket en sådan möjlighet (att bli stormakt!) att öppna vägen till dess nationella enhet och skapa ett demokratiskt fredsälskande Tyskland. Sovjetunionen kommer också i fortsättningen att envist sträva efter att inom tyska folket de fredssträvande krafternas rättvisa sak snart skall triumfera!»

Under tiden ha den nya skörden och nya sovjetryska livsmedelsleveranser lättat livsmedelskrisen en smula, och man kan nu i stort sett få ut vad man har rätt att få på ransoneringskortet. Skördeutfallet har givetvis varit dåligt — beroende på den politiskt likriktade lantbrukstekniken — och böndernas tvångsleveranser till staten ha därför måst sänkas.

De förändringar inom den militära delen av folkpolisen, som började efter den 17 juni blevo bara skenmanövrar. Omkring 10 000 man permitterades mot 25 000 som utlovats. I stort sett permitterades de fysiskt svaga eller ur annan synpunkt mindre kampdugliga elementen. Den allmänna folkpolisens upprustning fortsätter. Kretsstaberna ha fått motoriserade insatskommandon till sitt förfogande och de senaste veckorna har man utrustat »insatsplutoner» (Einsatz-Züge), små motoriserade enheter som tilldelas varje folkpolis-kretsstab. (VP-Kreisamt.)

Den politiska polisen har i någon mån hunnit reorganiseras under Wollwebers befäl; en nyskapelse är *Arbeiter und Volks-Wehr*, specialenheter med särskilt pålitligt folk från statssäkerhetstjänsten (SSD). Wollwebers interna meddelanden tyda på att dessa enheter i första hand skola eliminera riskerna för spontana aktioner av typ 17 juni. En av de större kanonerna i Wollwebers stab är nu överste Rolf Konrad Hagge, före detta sjöman och spansk frihetskämpe i inbördeskriget, häktad i Stockholm under kriget efter sabotageförsök i Hammarbyhamnen och sedermera rymling från en öppen förvaringsanstalt till Sovjetunionen.

Att Else Zaisser sitter kvar som kulturminister är värt att observera. Den 11 augusti hölls en större kulturkonferens i Östberlin, varvid hon fungerade som ordförande. Hennes inledningsanförande gick ut på att Östtysklands skolpolitik måste skärpas i fråga om sträng samstämmighet med »den marxistisk-leninistiska läran».

Den 17 juni gav de östtyska arbetarnas frihetsdrift mäktig stimulans, och missnöjet slog ut i full låga inom storindustrin. Med terror, hot och förföljelse försöker kommunistpartiet komma till rätta med dessa tendenser. Stora arbetarmöten anordnas, där de »icke-linjetrogna» under pöbelns tjut fråntas heder och ära inför offentligheten och anklagelser för »agentverksamhet» produceras på löpande band inom alla partientraler. Arbetarnas motmedel ha hittills varit långsam arbetstakt, maskinsabotage och bojkott mot partiets fabrikskommisariater.

Återvandringen från Västtyskland till den ryska zonen efter den 17 juni och kommunistpartiets feta löften voro slagnummer för den röda propagandan. Denna återinvandring visade sig vara en chimär. Enligt den statistik, som *Kampfgruppe gegen Unmenschlichkeit* gjort upp, återvände första veckan i augusti 374 personer. Antalet sjönk veckan därpå till 141 för att tredje veckan vara nere i 74, och sedan dess har praktiskt taget ingen återinvandring alls ägt rum. Det var främst ungdomar, som läto locka sig av löftena och vände tillbaka — dock endast för att bli djupt besvikna. Ingenting hade ändrats — partiets politik hade tvärtom hårdnat under den »milda» ytan.

C. M. Bj.

Sovjetiseringen av den estniska oljeskifferindustrien. Sovjetmyndigheterna ha efter kriget gjort jättepropaganda kring den estniska oljeskiffern. Detta är förklarligt, ty som bekant är oljeskiffern den viktigaste naturtillgången i hela Baltikum.

Den estniska oljeskiffern (kuckersit, även kallad brännskiffer) finnes i nordöstra Estland, huvudsakligen mellan Rakvere och Narva. Den förekommer inom ett område av cirka 3 000 km² i en kvantitet som totalt beräknas till cirka 6 miljarder ton med en oljehalt av ung. 20 %. Men ännu större äro Estlands tillgångar på ett annat slag av oljeskiffer, tictyonemaskiffern, som har mindre oljehalt och som hitintills

inte alls har exploaterats. Denna sistnämnda liknar ungefär den i Sverige förekommande oljeskiffern, som här trots sin låga oljehalt ändå har utnyttjats industriellt till oljeutvinning, t. ex. vid Kinnekulle och i Kvarntorp.

Före sovjetockupationen år 1939 bröts i Estland 1 700 000 ton oljeskiffer om året. Den användes antingen direkt som bränsle eller till utvinning av olja. Av sådan råolja producerades år 1939 179 000 ton.

Den estniska oljeskifferindustrien är helt en skapelse av Estlands självständighetstid. Brytningen vid den första oljeskiffergruvan, som startade med statligt kapital, började redan år 1918 i Kohtla-Järve. Den förblev den största oljeindustriäggningen i Estland med inalles mer än 2 000 arbetare. Då de experiment, som gjordes i Kohtla-Järve gävo goda resultat, började även det privata kapitalet få intresse för oljeskifferindustrien. För brytning av oljeskiffer och utvinning av olja bildades fem aktiebolag, varav ett med engelskt, ett med tyskt och ett med svenskt kapital. Det sistnämnda, Estniska Oljekonsortiet, som arbetade med svenskt kapital, ägde gruvan i Viivikonna och oljefabriksanläggningen i Türsamäe och sysselsatte inalles c:a 800 arbetare. Estniska Oljekonsortiet producerade före sovjetockupationen år 1939 ung. 223 000 ton oljeskiffer, 38 000 ton råolja och 6 600 ton bensin om året.

Under kriget utsattes den estniska oljeskifferindustrien två gånger för skadegörelse vid krigsrörelserna år 1941 och 1944. Då sovjetarmén 1944 för andra gången ockuperade Estland, var oljeskifferindustrien till stor del förstörd. Flera anläggningar hade sprängts i luften, den största delen av gruvorna hade raserats och den erfarna arbetarstammen hade skingrats. För att reparera alla dessa skador och återställa oljeskifferindustrien i dess forna skick, insatte sovjetmyndigheterna där över 10 000 tyska krigsfångar i återuppbyggnadsarbeten. Dessa hade till år 1948 återställt alla tidigare brutna gruvor i deras forna skick, upptagit ett par nya gruvor, anlagt ett nytt stort oljeskiffergasverk med en underjordisk 205 km lång gasledning till Leningrad och byggt flera barackstäder för arbetare. Återuppbyggandet av de förstörda oljefabriksanläggningarna var emellertid inte så lätt att utföra trots insatsen av tusentals tyska krigsfångars arbetskraft, ty sovjetmyndigheterna lyckades inte leverera erforderliga maskiner för oljeindustrien.

År 1944, då de tyska krigsfångarna i Estland började reparera gruvorna, begynte man i Moskva utarbeta en plan för den estniska oljeskifferindustrien. Denna plan sanktionerades vid årsskiftet 1944/45 av den dåvarande allsmäktiga Statliga Försvarskommittén under Stalins presidium. Den fastställda planen har aldrig offentliggjorts i alla sina detaljer. Endast enstaka totalsiffror ha meddelats, bland annat även av premiärministern i Sovjetestlands dåvarande marionettregering Arnold Veimer och av det estniska kommunistpartiets dåvarande förste sekreterare Nikolai Karotamm (båda dessa Moskvas handgångna män äro redan för ett par år sedan utrensade). Enligt de offentliggjorda siffrorna borde redan år 1948 de estniska oljeskiffergruvornas årsproduktion ha varit 13 miljoner ton oljeskiffer. Samma

år anbefalldes emellertid de två »ledarna», att till år 1950 oljeskifferproduktionen måste stiga (!) till 8 410 000 ton om året samt att i oljeskiffergruvorna och oljefabrikerna måste arbeta 200 000 personer. Emellertid visade det sig år 1950 då det var tal om den fjärde femårsplanens fullföljande, att detta år hade brutits föga mer än drygt 3 miljoner ton oljeskiffer. Enligt den nu gällande femårsplanen skall oljeskifferproduktionen stiga 2,3 gånger. Följaktligen skulle man, om planen verkligen kommer att uppfyllas, år 1955 bryta ungt. 7 milj. ton oljeskiffer, dvs. hela 6 milj. ton mindre än vad som enligt den av Stalin fastställda planen skulle ha brutits redan år 1948 och 1,5 milj. ton mindre än som skulle ha brutits redan år 1950 enligt de år 1948 angivna normerna.

Dessa siffror visa, hur Stalins fantastiska plan på några år reducerats från 13 milj. ton till 3 milj. ton. Enligt sovjetpropagandan däremot ha oljeskiffergruvorna under alla dessa år fullföljt och överträffat gällande produktionsplan!

Trots att planerna inte ha kunnat uppfyllas ha sovjetmyndigheterna dock lyckats avsevärt höja oljeskifferproduktionen. Enligt samstämmiga uppgifter torde den för närvarande överstiga 3 milj. ton om året, dvs. ungefär det dubbla mot år 1939, före ockupationen. Ökningen tycks ha skett huvudsakligen genom att nya gruvor ha upptagits och arbetarnas antal mångdubblats. Vad beträffar oljeindustrin, synes den årliga råoljeproduktionen för närvarande vara lägre än före ockupationen.

Sovjetmyndigheterna ha däremot uppnått anmärkningsvärda resultat genom att producera hushållsgas av oljeskiffer. Enligt Stalinplanen skulle det byggas två jättestora gasverk med en kapacitet av 800 milj. m³ gas per år. Av dessa blev gasverket i Kohtla-Järve färdigt 1948. Det sistnämnda har emellertid byggts nästan uteslutande för att förse Leningrad med hushållsgas. Enligt Sovjets officiella uppgifter få för närvarande redan 187 000 lägenheter och 2 000 000 personer i Leningrad gas från Kohtla-Järve. (NB! Dessa siffror visa, att i Leningrad i varje lägenhet bo i medeltal 11 personer.) Under de närmaste åren ämnar man fördubbla gaskvantiteten till Leningrad. Att uppföra ytterligare ett gasverk har inte mera varit tal om under de senaste åren. Man har därjämte nu börjat förse också Estlands huvudstad Tallinn med gas från Kohtla-Järve. I februari i år blev en 140 km lång underjordisk gasledning färdig och gasen har hitintills letts in i några hundratal lägenheter i Tallinn. Allra sist fingo i april i år även några tiotal arbetare vid gasverket i Kohtla-Järve gas inledd i sina lägenheter. Över 80 % av gasen levereras emellertid till Leningrad. Enligt Stalinplanen skulle det i Estland även byggas ett stort elektriskt kraftverk med en effekt av 40 000 kWh, vilket skulle ha eldats med oljeskiffer. Men dess uppförande har man ännu inte påbörjat. Den största delen av oljeskiffern synes efter allt att döma få användning som bränsle och som sådan exporteras till Lettland, Litauen och Ryssland.

I den västerländska — och även i den svenska — pressen har det upprepade gånger förekommit sensationella uppgifter, att ryssarna

också utvinna uran ur den estniska oljeskiffern. Sovjets egen propaganda har å sin sida uppmuntrat sådana rykten, vilka skulle tyda på den estniska oljeskifferindustriens kolossala utvidgning. Uppgifterna om framställning av uran ha dock hitintills inte vunnit bekräftelse. Uranhalten i den estniska oljeskiffern är också så liten, att utvinning av uran knappast är tänkbar.

Av propagandan och sensationsmeddelandena kvarstår alltså endast det faktum, att ryssarna hitintills ungefärligen ha fördubblat oljeskifferproduktionen och skapat en alldeles ny oljeskiffergasindustri, men att råoljaproduktionen troligen ännu inte uppnått 1939 års nivå. Omkring de nya gruvorna ha skapats nya barackstäder med flera tusen arbetare, t. ex. Ahtme, Sompa, Puruküla och andra, som ännu inte äro utmärkta på någon geografisk karta över Estland känd i Västerlandet. Även de forna småstäderna Jöhvi och Kohtla-Järve ha vuxit betydligt. Den sistnämnda ortens invånarantal har stigit till ung. 30 000 och den utgör nu centrum för hela oljeskifferindustriområdet. Där har också uppförts ett s. k. kulturhus, som med sina många salar och stora hallar är den mest luxuösa byggnad som har uppförts i Estland under sovjetockupationen överhuvudtaget. Samtidigt bor största delen av Kohtla-Järves arbetare i eländiga baracker. Bakom propagandans Potemkin-kulisser härska elände och fattigdom.

Vad som i Kohtla-Järve för närvarande särskilt faller i ögonen är stadens fullkomliga russifiering. Importerade ryssar bilda med säkerhet det största inslaget bland invånarna. Ordföranden i stadens exekutivkommitté och förste sekreteraren i stadens partikommitté äro ryssar. Stadens enda teater är ryskspråkig. De flesta föredrag som hållas i det s. k. kulturhuset äro på ryska. Av de två i staden utkommande tidningarna är den ena rysk den andra estnisk.

Förhållandet är i stora drag likadant inom hela oljeskifferindustrien. Gruvorna, oljefabrikerna och gasverket omkring Kohtla-Järve och Jöhvi lyda inte längre under Sovjetestlands myndigheter, utan direkt under Moskva, antingen under Sovjetunionens Kolindustriministerium eller Naftaindustriministeriet. Endast Kiviöli och dess omgivning lyda ännu under Sovjetestlands marionettregering. Samtliga gruvors och företags direktörer och partisekreterare äro med något enda undantag ryssar. Bokföringen och andra tjänsteärenden utföras på ryska språket.

Estniska vetenskapsmän och ingenjörer utförde, när de först i hela världen grundade den moderna oljeskifferindustrien, en pionjärgärning. Nu ha de antingen flytt västerut eller deporterats till Sibirien. Redan år 1940—41 då alla gruvföretag nationaliserades, lämnade även de engelska, tyska och svenska ingenjörerna landet. Alla dessa ha ersatts av »herrefolket» ryssar.

Sovjetpropagandan anmärker varje dag, att amerikanarna och engelsmännen exploatera kolonialländerna. Bättre exempel på exploatering av en koloni kunna ryssarna knappast finna någon annanstans än i Kohtla-Järve under sina egna vingars skugga.

Aleksander Kaelas.

Vetenskapsmännen 120 vetenskapsmän från 19 länder ha nyligen på **och friheten.** initiativ av Kongressen för Kulturens Frihet och Hamburguniversitetet sammanträffat i den fria hansastaden Hamburg. Under fyra dagar diskuterades inte bara de fria vetenskapsmännens »ansvar och rättigheter» och risken för intellektuellt förtryck från de totalitära systemens sida, utan även de problem, svårigheter och faror vilka hota »forskarens, lärarens och författarens frihet» i icke-totalitära samhällen. Biologer och fysiker — bland dem sådana kärnfysikens banbrytare som Lise Meitner, James Frank, Arthur Compton, Max von Laue och redaktören för Bulletin of Atomic Sciences K. Rabinovitch —, filosofer och historiker som Sidney Hook och Hans Kohn, deltog i denna »långa weekend» tillsammans med ett flertal vetenskapsmän med egna erfarenheter av det vetenskapliga arbetet i Sovjetunionen som Alexander Weissberg-Cybulski och F. G. Houtermans (båda anhöllos av Stalin och överlämnades till Hitler), samt genetikern Dobzhansky.

Kongressens betydelse bestod inte bara däri att vetenskapsmän med varierande filosofisk inställning och bakgrund möttes under vänskapliga former, men även i att den blev en dramatisk utgångspunkt för ett fortsatt internationellt samarbete, i vilket den fria vetenskapens världsomfattande gemenskap nu funnit ett bestående uttryck. Grundvalarna för detta experiment lades för tre år sedan vid Kongressen för Kulturens Frihet i Berlin, som ägnade sin första session åt »vetenskapens och totalitarismens problem». Denna utgångspunkt framhövdes ytterligare genom att Berlins borgmästare, Ernst Reuter, och den framstående genetikern från Berlin, Hans Nachtsheim, deltog i diskussionerna vid Hamburgmötet.

Kongressens grundton angavs redan vid öppningssammanträdet, där Denis de Rougemont tog ordet omedelbart efter Hamburgs borgmästare Max Brauer och uppmanade åhörarna, över tusen professorer och studenter, att ägna en tanke åt vetenskapsmännens belägenhet i Sovjetunionen, »där biologiundervisningen sker enligt Lysenkos och språkforskningen enligt Stalins principer medan historieskrivningen fick anpassas till de 'bekännelser' man väntade sig av Beria».

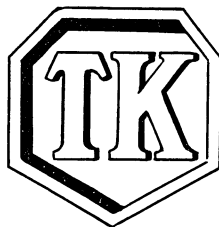
I fortsättningen gävo historiker och biologer dokumenterade redogörelser för det öde, som drabbat deras discipliner under kommunistväldet. Man skilde mellan »humaniora» som historia och sociologi, där det statliga ingripandet trängt djupast och varje ansats till saktighet och sanningsenlighet ersatts av politisk propaganda, och naturvetenskaperna, där kravet på tekniska framsteg i stort sett segrat över tendensen att dra på den intellektuella tvångströjan. Alexander Weissberg, författaren till »The Accused», påminde om att han, när han gav ut sin »Fysikjournal från Sovjet», tvingades att i densamma uppta en passus om den »outsägliga tacksamhetseskuld» i vilken modern fysik stod till den dialektiska materialismens metoder. Han tilllade dock att ingen seriös sovjettrysk vetenskapsman någonsin tagit detta uttalande på allvar. Däremot uppgav han att såväl han själv som hans kolleger blevo ytterst pinsamt berörda, när en tysk vetenskapsakademi förbehållslöst anammade dessa teser och erbjöd sig att

bekosta två ryska vetenskapsmäns resor, om de ville undervisa tyska akademiker i »den dialektiska materialismens användning i modern fysik».

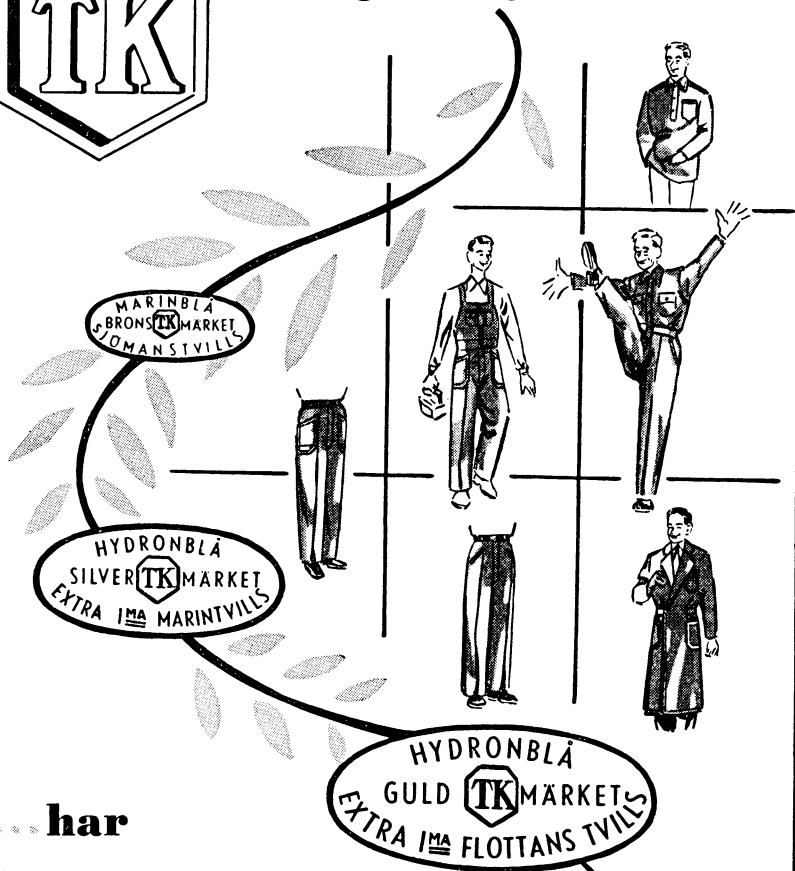
Bland övriga talare märktes den gamle ryske revolutionären Fedor Stepan, numera knuten till Münchenuniversitetet, genetikern Komai från Japan, professor Kühn från Max-Planckinstitutet i Tübingen, Samuel K. Allison från Institutet för Kärnfysik i Chicago, den framstående franske politiske forskaren Raymond Aron, nationalekonomen Friedrich v. Napek, och sociologen och kärnfysikern Michael Polanyi från Manchester.

Avslutningsvis föreslog generalsekreteraren i Kongressen för Kulturens Frihet, Nicolas Nabokov, som en fortsättning på det i Hamburg påbörjade arbetet grundandet av ett vetenskapsmännens internationella sekretariat, vilket godtogs under allmän entusiasm.

I likhet med Berlinkongressen för Kulturens Frihet 1950, som ej blott var en demonstration utan även utgångspunkten för en bestående och ständigt växande aktion, var ej heller årets Hamburgkongress enbart en märklig och aktningvärd »hjärnkonferens», utan den blev också upphovet till en »vetenskapsmännens internationella gemenskap». Vetenskapsmän från hela världen avlade ett löfte att aldrig vare sig som forskare eller medborgare svika sitt ansvar gentemot friheten, som ur deras synpunkt uppenbart bör vara identisk med lojalitetsplikten mot saktighet och sanning.

"den gamla goda tiden..."

... har
kommit tillbaka
med guld- silver- och brons-
kvaliteterna i
arbetskläder
från

AB TEXTILKOMANIET BOLLEBYGD